

Doc. dr. sc. Ivan Balta

Novovjekovna diplomatska analiza (XIX i XX vijeka) prve latinske isprave o gradu Sokolu kod Gračanice

New diplomatic analysis (19th and 20th century) of the first document of the city of Soko near Gracanica in Latin

Abstrakt: Latinska bosanska isprava iz 1429. godine ima sva diplomatska obilježja bosanske srednjovjekovne isprave, od protokola, teksta do ehatokola. U ispravi se prvi put spominje mjesto Sokol ili Soko (latinizirano: Solyomkew alio nomine Zokol) u blizini grada Gračanice. Upitno je datiranje isprave, s obzirom na napis u ispravi: feria quinta post festum Sacratissimi Corporis Christi, jer taj datum je svake godine pomičan i računa se prema Uskrsu (Pascha). Taj datum je 1429. godine bio 27. maja, 1893. godine 2. juna, a 2002. godine 31. maja, te se ne može uvijek uzimati, kako su neki historičari bilježili, 2. juna. Isprava je vrsta darovnice kojom su Nikola Velički iz Slavonije i Radivoj Vrandučki iz Bosne uzajamno darivali trećinu svojih posjeda, prethodno se rodbinski vezujući (Radivoj Vrandučki je oženio Katarinu, kćer Nikole Veličkog). Ista isprava imala je na svilenom vrpci viseći pečat i ima transkripciju u Codex diplomaticus patrius i nalazila se kod grofa Raussy, carskog dužnosnika u Kolozsváru u Erdelju (danas: Cluj - Napoca u Rumuniji).

Ključne riječi: Latinska isprava o Sokolu.

Abstract: The first bosnian document which dates from 1429 written in Latin has all of the diplomatic features of the bosnian document from the Middle Age, from the protocol and text itself to ehatocol. The city of Sokol or Soko (in Latin: Solyomkew alio nomine Zokol) near Gracanica is first mentioned in this document. The date of the document should, however, be questioned regarding the inscription: feria quinta post festum Sacratissimi Corporis Christi, since this date is changed every year and its being determined depends on Easter (Pas-

Doc. dr. sc. Ivan Balta
Novovjekovna diplomatska analiza (XIX i XX vijeka) prve latinske isprave o gradu Sokolu kod Gračanice

Prof. dr. Salih Jalimam
Analiza dokumenta o prvom spomenu srednjovjekovnog grada Sokola kod Gračanice

Osman Puškar
Formiranje 111. gračaničke brigade - istinski spoj vojske i naroda

Spisak poginulih boraca, pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine i spisak poginulih civila u toku rata za Bosnu i Hercegovinu (1992. - 1995.) na području općine Gračanica

cha). In the year 1429 it was on May 27, in the year 1893 on June 2, and in the year 2002 it will be on May 31, so according to this it cannot be determined as June 2, like some historians suggested. The document is moreover a gift by which Nikola V. from Slavonija and Radivoj V. from Bosnia gave each other the third of their possessions, but only after they had previously made family connections (Radivoj Vrandučki married transcription on Codex diplomaticus patrius, and it was in possession of count Raussy, the emperor's envoy in Kolozsvár, Erdelj. (nowadays it is Cluj-Napoca in Romania).

Key words: documentation of Soko in Latin.

Latinska isprava, u kojoj se u pisanom Lobliku prvi puta spominje grad Soko, nedaleko od Gračanice, iako se datira od 2. juna 1429. godine,¹ varijabilnog je datacijskog pitanja, kao i neke druge srednjovjekovne latinske bosanske povelje (isprave).²

O gradu Sokolu objavljeno je nekoliko stručnih i naučnih članaka³ te njezinoj ulozi kao bosanske odbrambene linije u kasnom srednjem vijeku, tj. u XV vijeku.⁴

Hamdija Kreševljaković opisuje Sokol (Soyon, Sochol) u Usori kako se spominje prvi put 1449. godine te da je to bio grad kneza Radivoja, sina kralja Ostoje, koji se 2. juna 1449. godine vjenčao u Budimu s Katarinom, kćerkom Nikole od Velike u slavonskoj Požeškoj županiji. Tom prilikom je Nikola od Velike sa svojom suprugom Margaretom oporučio zetu Radivoju i svojoj kćeri Katarini trećinu svojih posjeda s pravom doživotnog uživanja. Zauzvrat, Radivoj je puncu Nikoli i punici Margareti darivao polovicu grada Sokola i imanja u Bosni i Slavoniji.

Hazim Šabanović tvrdi kako se Sokol prvi put spominje 1429., a možda i 1426. godine, citirajući: Thalloczy, *Studien.* 79.-80., *Glasnik Zemaljskog muzeja*, Sarajevo, 1983., str. 553.⁵

Đoko Mazalić u članku *Gdje je ležao grad Glaž?*, tvrdi kako je prema ugovoru u Tati 1426. godine kralj Sigismund dobio dio srpske države s nekim gradovima, u kojem se spominje i Sokol.⁶

Đuro Basler tvrdi kako se grad Sokol prvi put spominje 1449. godine kao posjed kneza Radivoja, sina kralja Ostoje, pozivajući se na ranije pisanje Hamdije Kreševljakovića,⁷ slično kao i Salih Kulenović.⁸

Adem Handžić opisuje u članku *Sokol grad kod Gračanice* kako je 1429. godine gospodar Sokola bio knez Radivoj, a drugi put se spominje 2. juna 1449. godine, prilikom vjenčanja Radivoja sa Katarinom, kćerkom Nikole od Velike u slavonskoj Požeškoj županiji. Isti autor se poziva na ranije izvore i literaturu (Ivan Franjo Jukić, *Poviestnica Bosne*, Zagreb, 1851., str. 41., Vjekoslav Klaić, *Bosna – podaci o zemljopisu i poviesti Bosne i Hercegovine*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1878., str. 176., G. Pray, *Epistolae procerum regni Hungariae*, I., 1490.-1531., Požun, 1806., str. 81., Lajos Thalloczy - Eckhart, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, Leipzig, 1914., str. 79.-80., Isthvanffius, *Regni Hungarici historia*, VI, str. 55., Aleksandar Hoffer, *Položaj nekih mjesta u povelji kralja Sigismunda od god. 1426.*, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, Sarajevo, 1893., str. 553., Ćiro Truhelka, *Naši gradovi (Opis najljepših srednjovječnih gradova Bosne i Hercegovine)*, Sarajevo, 1904., str. 8., te ranije spomene: Mazalić, Kreševljaković i Vego.

Salih Jalimam, u članku *Srednjovjekovni grad Sokol (prilozi za studiju)*, poziva se na ranija istraživanja o Sokolu (Desanka Kovačević-Kojić, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, 1978., Pavao Anđelić, *Trgovište, varoš i grad u srednjovjekovnoj Bosni*, *Prilog ti-*

pologiji naselja, Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo, 1963.), kao i svoja istraživanja⁹ citiranih izvora.¹⁰ Konstatira raniji zaključak Đoke Mazalića i Marka Vega, kako se Sokol spominje u kraljevskom ugovoru, potpisanom u mađarskoj Tati 1426. godine između ugarskog kralja Sigismunda i srpskog despota Stefana Lazarevića. Potom se citira zaključak Aleksandra Hoffera, kako je historijskom analizom utvrđeno da se 1426. godine spominje grad Sokol, ali da to nije ovaj iz župe Usora. Salih Jalimam, iznosi tvrdnju, kako se, ipak, grad Sokol prvi put spominje 2. juna 1429. godine, preuzimajući ranije naveden datum nekih autora, i to na vjenčanom ugovoru kojeg su potpisali knez Radivoj Ostojić, sin bosanskog kralja Stjepana Ostoje i brat budućeg kralja Bosne Stjepana Tomaša. Nadalje se u istom ženidbenom latinskom ugovoru napominje kako se iste godine u Budimu Radivoj (Ostojić) vjenčao sa Katarinom, kćerkom Nikole od Velike iz (slavonske) Požeške županije. Autor članka navodi kako su Dubrovčani u vremenima bosanskih dinastičkih borbi kneza od Vranduka, Radivoja Ostojića, ponekad oslovljavali kao kralj Radivoj, koji je imao zemlje "*contra da del Re*" oko rijeke Bosne, gdje se u blizini nalazio i grad Sokol, često mjesto boravka spomenutog Radivoja Ostojića.

Iz prijepisa dokumenta datiranje je zabilježeno: *...feria quinta proxima post festum Sacratissimi Corporis Cristi. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo vigesimo Nono...* Prema kršćanskom kalendaru svetaca, datum se odnosi na: petak, prvi (dan) poslije Presvetog tijela Kristova (Tijelovo). Tijelovo je uvijek u četvrtak (a prema kalendaru Sacratissimi Corporis Cristi 1429. godine bio je 26. maj, jer je te godine Uskrs - Pascha bio u nedjelju, 27. marta), a petak je slijedeći dan bio 26. maja, dakle, datum iz isprave bio

je 27. maja 1429. godine, kao prvi pisani spomen grada Sokola.¹¹ S obzirom da je Uskrs pomičan datum (u nedjelju od 22. III do 25. IV),¹² prema njemu se pomiču i neki crkveni datumi, kao Sacratissimi Corporis Cristi (Tijelovo), odnosno traženi dan poslije, u petak, kada je datirana isprava. Otkuda onda datum 2. jun, kojim su neki autori datirali ispravu? Ovaj datum, po Grotefendovim i Lietzmannovim kronološkim tablicama, padao bi godine 1893. i 1899. (Uskrs je tada bio 2. april, a Corpus Christi 1. juni), u vremenu kada su Imre Nagy (*Codex diplomaticus patrius*, 1876./77.), Lajoš Thaloczy (1893.), Čiro Truhelka (1904.) i neki drugi historičari prevodili, pisali, analizirali i datirali mnoge bosanske povelje po istim tablicama.

Dakle, svake godine Uskrs i dan Corporis Christi (Tijelovo) pada u različite datume, tako se ne može dan (godišnjica) izdavanja spomenute bosanske isprave uzeti kao fiksni već promjenjivi datum. Promjenjivi datumi Uskrsa i Tijelova te dan poslije, od 1428. do 1440. godine, mijenjaju i datum izdavanja latinske isprave iz 1429. godine (vidi tabelu¹³).

Godine 2002. Sacratissimi Corporis Cristi (Tijelovo) je 30. maja, jer je Uskrs bio 31. marta, a godišnjica datuma iz povelje bila bi 31. maja 2002. godine.¹⁴

Isprava iz 1429. godine pisana je latinskom srednjovjekovnom goticom, teže čitljiva i ima manjih gramatičkih posebnosti, posebno u padežnim datostima, pisanju velikih i malih slova te pisanju riječi, kao: *presencium* (trebalo bi *presentium*), *Saluatore* (*Salvatore*), *ladislai* (*Ladislai*)...

Pod rednim brojem 406. izvršena je transkripcija bosanske latinske isprave u "*Codex diplomaticus patrius*" u redakciji

Godina	Uskrs (Pascha)	Tijelovo (Corp. Chr.)	Datum /petak/ sa gore navedene isprave
1428.	4. april	3. juni	4. jun
1429.	27. mart	26. maj	27. maj
1430.	16. april	15. juni	16. jun
1431.	1. april	31. maj	1. jun
1432.	20. april	19. juni	20. jun
1433.	12. april	11. juni	12. jun
1434.	28. mart	27. maj	28. maj
1435.	17. april	16. juni	17. jun
1436.	8. april	7. juni	8. jun
1437.	31. mart	30. maj	31. maj
1438.	13. april	12. juni	13. jun
1439.	5. april	4. juni	5. jun
1440.	27. mart	26. maj	27. maj
1877.	1. juni	31. maj	1. jun
1893.	2. april	1. juni	2. jun
1904	2. april	1. juni	2. jun
1953.	5. april	4. juni	5. jun
2002.	31. mart	30. maj	31. maj

Nagy Imre, koji je u zaglavlju, na mađarskom jeziku napisao:

A boszniai káptalan elölli Velikei Miklós, Velike és Pethna várák harmadvészét leányának Katalinnak, Tamás boszniai király testvérének Wranduki Radiwoy feleségének, hozományul bevállja, a nevezet Radiwoy padig Sólyomkö vagy Zokol várának felét ipának és napának birtokába bocsátja, 1429. jun 2.

U bosanskom prijevodu ona glasi:

U bosanskom kaptolu gospodar Nikola Velički, sa posjeda Velika i Petņa, daje trećinu posjeda kćerki Kati i bratu bosanskog kralja Tomaša Radiwoju Vrandučkom i njegovoj ženi napola u (kućni) posjed, a slavni Radiwoj njima daje i daruje zauzvrat grad Solyomko zvani i Zokol napola posjede. 1429. jun 2.

Na kraju transkribirane isprave Nagy Imre je dao na mađarskom jeziku opasku:

Hártján, zöld és rózsa színű selyem zsidáron függő memorá peccséttol; ere-

detije a gr. Ráussy cs. iban Kolozsvárot, 114. 5. koja u bosanskom prijevodu glasi:

Isprava sa svilenom vrpcom zelene i roza boje na kojoj visi pečat; izvorna (originalna) isprava kod grofa Raussyja carskog dužnosnika Kološvarskog (Chuj - Napolca u današnjoj Rumuniji), 114. 5.¹⁵

Prijepis isprave na latinskom jeziku, datirana 1429. godine, nalazi se u: Codex diplomaticus patrius (Hazai akmany-

tar), vol. VI, Budapest, 1876.:

Capitulum ecclesie Budensis Omnibus Cristi fidelibus presentibus pariter futuris presencium noticiam habituris Salutem in vero Saluatore. Cum mundi labilis condicio sit caduca et geste rei memoria propter breuem vitam hominum caligine oblimionis obfuscata nequet in eum perdurare, pronida mens et sollicitudo odinucuit vt que geruntur in tempore ne simul labantur eum eodem literarum testimonio solent solidari, proinde ad vniuersorum noticiam harum serio volumus preuenire, Quod Nicolaus filius ladislai de Welike ab vna, parte vero ab alia Radywoy frater Thome regis Boznensis de Wranduk coram nobis personaliter consituti, per eundem Nocolaum sponte confessum extitit et relatam io hunc modum. Quomodo ipse quandam puellam Katherina vocatam filiam videlicet suam ritu Romane Ecclesie seu matrimoni federa eidem Radywoy in conthoralem tradidisset et subarasset, Ideo ipse ob amorem filialis dileccionis

406.

A boszniai káptalan előtt Veliki Miklós, Velike és Pethna odrak harmadrését lednyénné Katalinnak, Tamás boszniai király testvérének Wranduki Rádyóy feleségének, hozományul bevallyja, a nevezett Rádyóy pedig Solyomkó vagy Zokol várának földt ipának és napjának birtokába bocsátja. 1429. jún. 2.

A B C

Capitulum ecclesie Dudeasis Omnibus Cristi fidelibus presentibus pariter et futuris precessionum noticiam habituris Salutem in vero Salvatore. Cum mundi labilis condicio sit caduca et geste rei memoria propter breuem vitam hominum caligine obliuioni obfusata nequeat in eum perdurare, promida mens et sollicitudo adiuuauit ut que geruntur in tempore ne simul labantur cum eodem literarum testimonio solent solidari, proinde ad uiuorum noticiam harum serio volumus peruenire, Quod Nicolaus filius Ladislai de Welike ab una, parte vero ab alia Rádyóy frater Thome regis Boznenis de Wranduk coram nobis personaliter constituti, per eundem Nicolaum sponte confessum exhibet et relatam in hunc modum, Quomodo ipse quandam puellam Katherina uocatum filiam uidelicet suam ritu Romane Ecclesie seu matrimoni federa eidem Rádyóy in conthoralem tradidisset et nubarsset, Ideo ipse ob amorem filialis dileccionis totales Tercias partes Castrorum suorum Welike predicta ac pethna uocatorum, necnon uiuersarum possessionum et porcionum suarum possessionariarum intra ambitum Regnorum Hungarie et Slauonie ybinis aut in quibusuis Comitatus habitatum et existencium, post mortem eiusdem Nicolai et Nobilis domine Margaretha uocato consortis eiusdem Nicolai cum omnibus eorundem Castrorum ac possessionum et porcionum possessionariarum utilitatibus ac preuentibus et obuenientibus necnon pertinencis quibuslibet eiusdem Rádyóy et Katherine conthorali sue eorum herodibus et posteritatibus uiuersis in perpetuum dedisset, donasset et contulisset habendas et possidendas, Item uiuersas possessiones et porciones possessionarias ac predia Idem Nicolaus amodo deinceps quibuscunque titulis habere et acquirere posset et ualeret, easdem amano eidem Rádyóy post mortem ipsius Nicolai et domine Margarethe consortis sue similiter in perpetuum habendas et possidendas donasset et contulisset. Tali tamen condicione ut ipse Rádyóy et domina Katherina consora eiusdem annotatum Nicolaum et dominam Margaretham consortem suam tanquam patrem et matrem uenerare eosque in pacifico domynio Terciarum partium dictorum Castrorum ac possessionum et porcionum possessionariarum usque ad vitam eorum conseruare deberent et tenerentur, In casu autem ubi ipsas conseruare et pacifice tenere nolle et non conseruaret et hoc Idem Nicolaus euidenter documentis comprobare posset, Extunc Idem Rádyóy in succubitu duelli facti potencialis ac fidefragy conuinceretur ipso facto. E conseruatio autem annotatus Rádyóy medietates omniarum Catri Solyomkew

Prva stranica dokumenta o prvom spomenu srednjovjekovnog grada Sokola (Dokument je objavljen u zbirci «Codex diplomaticus patrius», Budapest, 1876. str. 449.)

totales Tercias partes Castrorum suorum Welike predicta ac pethna vocatorum, necnou uniuersarum possessionum et porcionum suarum possessionarium intra ambitum Regnorum Hungarie et Slauonie vbinus aut in Quibusuis Comitatus habitatum et existencium, post mortem eiusdem Nicolai et Nobilis domine Margaretha vocate consortis eiusdem Nicolai cum omnibus eorundem Castrorum ac possessionum et porcionum possessionariarum utilitatibus ac prouentibus et obuencionibus necnon pertinencys quibuslibet eisdem Radywoy et Katherine conthorali sue eorum hereditibus et posteritatibus uniuersis in perpetuum desisset, donasset et contulisset habendas et possidendas, Item uniuersas possessiones et porcioues possessionarias ac predia Idem Nicolaos amodo deinceps quibuscunque titulis habere et acquirere posset et valeret, eisdem omoino eidem Radywoy post mortem ipsius Nicolai et domine Margarethe consortis sue similiter in perpetuum habendas et possidendas donasset et contulisset. Tali tamen condicione vt ipse Radywoy et domina Katherine consors eiusdem annotatum Nicolaum et dominam Margaretam consortem suam tanquam patrem et matrem venerare cosque in pacifico domynio Terciarum parcium dictorum Castrorum ac possessionum et porcionum possessionarium vsque ad vitam eorum conseruare deberent et tenerentur, In casu autem vbi ipsos conseruare et pacifice tenere nollet et non conseruaret et hoc Idem Nicolaus eoidenter documentis comprobare posset, Extunc Idem Radywoy in succubitu duelli facti potencialis ac fidefragy conuinceretur ipso facto. E conuerso autem annotatus Radywoy medietates cuiusdam Castri Solyomkew alio nomine Zokol vocati ac uniuersarum possessionum et porcionum suarum possessionariarum intra ambitum Regni signanter

Boznensis et Slauonie (igy) ac alias vbinis habitatum, necnon in quibusuis Comitatus existencium, memoratis Nicolao et domine Margareta consorti eiusdem Nicolai ac eorum successiuis posteritatibus in perpetuum habendas et possidendas dedisset donasset et contulisset, ymmo dedit donauit et contulit coram nobis adiecto quod si a modo deinceps Idem Radywoy quascunque possessiones et porciones possessionarias sibi acquirere posset et valeret, similiter medietates earundem eisdem Nicolao et domine Margarethe ac eorum successoribus dare et perpetuare deberet et teneretur, Ipsique partes mutuatim ac in domynis dictorum Castrorum ac possessionum et porcionum possessionariarum nunc manibus eorum et mutua vicissitudine sibipsis datarum et donatarum conseruare deberent et tenerentur eorum laboribus et expensis. Ad que premissa et premissorum singula partes predictae se inuolabiliter tenere obligarunt coram nobis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam prescutes literas nostras priuilegiales pendenti Sigillo nostro consignatas, alphabetoque interciasas ad fassiouem parcium duximus concedendas. Datum per manus honorabilis viri domini Valentini lectoris et Canonici Ecclesie nostre predictae feria quinta proxima post festum Sacratissimi Corporis Cristi. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo vigesimo Nono, presentibus ibidem honorabilibus viris domiuis Mathia Cantore Andrea Custode, magistris Eberhardo, Paulo, Kyliano, Jacobo, Stephano, Thoma, Johanne ecterisque Canonice fratribus nostris in dei ecclesia predicta Regi Jupiter famulantibus sempiterno.

Prijevod s latinskog na bosanski jezik isprave iz 1429. godine iz: Codex diplomaticus patrius, vol. VI, Budapest, 1876.

učinio je prvi put fratar iz okoline Tuzle,¹⁶ a potom nastavnik na Studiju historije i stranih jezika na Filozofskom fakultetu u Tuzli.¹⁷

Pozdrav s istinskim Spasiteljem svim sadašnjim i budućim kršćanima koji budu upoznati s ovom ispravom iz budimskog crkvenog kaptola. Budući da je stanje nepostojano stanje svijeta u propadanju a spomen na učinjena djela zbog kratkoće ljudskog vijeka ne može vječno trajati u procesu zaboravljanja, stoga da ne bi sve vremenom propalo, potvrđuje se svjedočanstvom isprave kako je to činjeno i dosadašnjim marom i brigom. Želimo stoga ovom ispravom sve obavijestiti da se Nikola, Ladislavov sin iz Velike s jedne strane te Radivoj, brat bosanskog kralja Tomaša iz Vranduka s druge strane, pojaviše lično pred nama. Taj Nikola svojevoljno izjavi i na taj način bude zabilježeno, kako on svoju kćerku zvanu Katarinu, po obredu Rimske Crkve ili po ženidbenoj vezi istom Radivoju da za ženu i za njega uda. On je stoga iz ljubavi prema svojoj kćeri trećinu svih svojih imanja u Velikoj, zvanog predicta i pethna, kao i svih prihoda s posjeda koje ima unutar ugarskog kraljevstva i Slavonije, poslije svoje svoje smrti i svoje plemenite supruge zvane Margarete, sa svim koristima, plodovima, приходима i svim prinosima, udijelio je i darovao Radivoju i njegovoj ženi Katarini te njihovim nasljednicima i svim potomcima u trajni posjed. Isto tako je sve posjede i dohotke s posjeda i imanja, Nikola od sada pa nadalje, s kojih god naslova ih je mogao imati i steći, sve je istom Radivoju poslije svoje i ženine (Margaretine) smrti udijelio i dao u trajni posjed. Darivanje je dano uz uvjet: da Radivoj i njegova supruga Katarina, Nikolu i njegovu suprugu Margaretu, trebaju i imaju poštovati u mirnu posjedu

trećine spomenutog posjeda sve do njihove smrti. A u slučaju da ih ne htjednu očuvati i u miru držati te da se Nikola može za svoje posjede ispravama dokazati, otada će Radivoj biti optužen za mogući vođeni vjerolomni rat. I obrnuto, Radivoj polovicu posjeda Solyomkew, drugim imenom zvanog Sokol i svih imanja i dohodaka sa svojih posjeda unutar granica bosanskog i slavonskog kraljevstva, te drugih imanja bilo gdje da postoje, Nikoli i njegovoj supruzi Margareti te njihovim nasljednim potomcima bio da je dao, udijelio i darovao u trajni posjed, zapravo je dao, udijelio i darovao pred nama, ako od sada pa nadalje Radivoj koje posjede ili prihode uzmogne steći te polovicu njihova imanja, dužan je dati Nikoli i njegovoj supruzi Margareti te njihovim nasljednicima. Same strane u ugovoru uzajamno se u posjedovanju imanja i prihoda od imanja koji su uzajamno svojim rukama dali i darovali, moraju i trebaju održati svojim trudom i troškom. Rečene stranke su se obvezale pred nama kako će obdržavati bez povrede sve izneseno i te pojedine dijelove iznesenog. Za svjedočanstvo i trajnu čvrstinu ugovora, smatrali smo da treba izdati ovu našu ispravu o povlasticama a potvrđenu našim visećim pečatom i potpisom označenu radi uvida stranaka. Dano i ispisano od strane gospodina Valentina, učitelja i kanonika naše spomenute crkve, u petak prvog (dana) nakon blagdana Presvetog Tijela Kristova (Tijelova), godine hiljadu četiristo dvadeset devete, u prisustvu poštovane gospode: (crkvenog) voditelja zbora Matije, (crkvenog) kustoda Andrije, učitelja Eberharda, Pavla, Kilijana Jakova, Stjepana, Tome, Ivana i ostale naše braće kanonika u spomenutoj Božjoj crkvi, koji trajno služe vječnome (Kristu) Kralju.

Diplomatička analiza latinske isprave iz 1429. godine ima sva obilježja bosanskih srednjovjekovnih isprava iz XV vijeka, s nešto izmjenjenim elementima u protokolu, tekstu i eshatokolu.¹⁸

Srednjovjekovni grad Soko, detalj

Isprava ima slijedeće elemente (dijelove) u protokolu (intitulatio, salutatio i devotio), tekstu (arenga, promulgatio, expositio, dispositio, sanctio clausulae finale i corroboratio) i eshatokolu (sigillum, datatio i subscriptio):

(INTITULATIO) Capitulum ecclesie Budensis Omnibus Cristi fidelibus presentibus pariter futuris presencium noticiam habituris **(SALUTATIO)** Salutem in vero Saluatore. **(DEVOTIO)** Cum mundi labilis condicio sit caduca et geste rei memoria **(ARENGA)** propter breuem vitam hominum caligine oblimionis obfuscata nequet in ewm perdurare, pronida mens et sollicitado odinucuit vt que geruntur in tempore ne simul labantur eum eodem literarum testimonio solent solidari, **(PROMULGATIO)** proinde ad vniuersorum noticiam harum serio volumus preuenire, Quod Nicolaus filius ladislai de Welike ab vna, parte vero ab alia Radywoy frater Thome regis Boznensis de Wranduk

coram nobis personaliter consituti, **(EXPOSITIO)** per eundem Nocolaum sponte confessum extitit et relatam io hunc modum. Quomodo ipse quandam puellam Katherina vocatam filiam videlicet suam ritu Romane Ecclesie seu matrimoni federa eidem Radywoy in conthoralem tradidisset et subarasset, **(DISPOSITIO)** Ideo ipse ob amorem filialis dileccionis totales Tercias partes Castrorum suorum Welike predicta ac pethna vocatorum, necnou vniuersarum possessionum et porcionum suarum possessionarium intra ambitum Regnorum Hungarie et Slauonie vbinus aut in Quibusuis Comitatus habitatum et existencium, post mortem eiusdem Nicolai et Nobilis domine Margaretha vocate consortis eiusdem Nicolai cum omnibus eorundem Castrorum ac possessionum et porcionum possessionariarum vtilitatibus ac prouentibus et obuencionibus necnon pertinencys quibuslibet eidem Radywoy et Katherine conthorali sue eorum heredibus et posteritatibus vniuersis in perpetuum desisset, donasset et contulisset habeudas et possidendas, Item vniuersas possessiones et porcioues possessionarias ac predia Idem Nicolaos amodo deinceps quibuscunque titulis habere et aquirere posset et valeret, easdem oimino eidem Radywoy post mortem ipsius Nocolai et domine Margarethe consortis sue similiter in perpetuum habendas et possidendas donasset et contulisset. Tali tamen condicione vt ipse Radywoy et domina Katherina consors eiusdem annotatum Nicolaum et dominam Margaretam consortem suam tanquam patrem et matrem venerare cosque in pacifico domynio Terciarum parcium dictorum Castrorum ac possessionum et porcionum possessionarium vsque ad vitam eorum conseruare deberent et tenerentur, **(SANCTIO)** In casu autem vbi ipsos conseruare et pacifice tenere nollet et non conseruaret et hoc Idem Nicolaus

eoidenter docummentis comprobare posset, Extunc Idem Radywoy in succubitu duelli facti potencialis ac fidefragy conuinceretur ipso facto. E conuerso autem annotatus Radywoy medietates cuiusdam Castri Solyomkew alio nomine Zokol vocati ac vniuersarum possessionum et porcionum suarum possessionariarum intra ambitum Regni signanter Boznensis et Slauonie (igy) ac alias vbinis habitarum, necnon in quibusuis Comitatus existencium, memoratis Nicolao et domine Margareta consorti eiusdem Nicolai ac eorum successiuus posteritatibus in perpetuum habendas et possidendas dedisset donasset et contulisset, ymmo dedit donauit et contulit coram nobis adiecto quod si a modo deinceps Idem Radywoy quascumque possessiones et porciones possessionarias sibi acquirare posset et valeret, similiter medietates earundem eidem Nicolao et domine Margarethe ac eorum successoribus dare et perpetuare deberet et teneretur, **(CLAUSULAE FINALES)** Ipsique partes mutuatum ac in dominys dictorum Castrorum ac possessionum et porcionum possessionariarum nunc manibus eorum et mutua uicissitudine sibipsis datarum et donatarum conseruare deberent et tenerentur eorum laboribus et expensis. **(CORROBORATIO)** Ad que premissa et premissorum singula partes predictae se inuolabiliter tenere obligarunt coram nobis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam prescutes literas **(SIGILLUM)** nostras priuilegiales pendentis Sigillo nostro consignatas, alphabetoque interciasas ad fassiouem parcium duximus concedendas. **(DATA-TIO) (actum et scriptor)** Datum per manus honorabilis viri domini Valentini lectoris et Canonici Ecclesie nostre predictae **(datum temporale)** feria quinta proxima post festum Sacratissimi Corporis Cristi. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo vigesimo Nono, **(SUB-**

SCRITIO) presentibus ibidem honorabilibus uiris domiuis Mathia Cantore Andrea Custode, magistris Eberhardo, Paulo, Kyliano, Jacobo, Stephano, Thoma, Johanne ecterisque Canonicis fratribus nostris in dei ecclesia predicta Regi Jupiter famulantibus sempiterno.

Isprava započinje u protokolu s intulacijom, dakle sadržajem u kojem se obznanjuje mjesto i ime pisca isprave (Capitulum ecclesie Budensis...), pa tek onda, što je, inače, neobično za takve vrste isprava, slijedi salutacija u formuli pozdrava s imenom Božjim (Salutem in vero Saluatore). Slijedi devocija (Cum mundi labilis condicio sit caduca...) u izražavanju utemeljenosti izdavanja isprave.

Tekst (corpus) isprave započinje s nekom vrste arenge (propter breuem vitam hominum caligine oblimionis obfusata nequet in ewm perdurare...) koja sadrži opću teološku, moralnu i filozofsku misao vezanu za tekst isprave. Poslije arenge slijedi promulgacija kojom se ukratko oglašava isprava (proinde vniversorum noticiam harum...) te ekspozicija u kojoj se navode okolnosti i razlozi koji su prethodili pravnom činu donošenja isprave (per eundem Nicolaum sponte confessum extitit et relatum io hunc modum...). Dakako, najvažniji dio teksta je dispozicija u kojoj je naglašen materijalni i moralni objekt koji se daje destinatoru (Ideo ipsem amorem filialis dileccionis totales Tercias partes Castrorum suorum Welike predicta ac pethna...). Potom slijedi sankcija (In casu autem vbi ipsos conseruare et pacifice tenere noller et non conseruaret et hoc...) u kojoj je sadržana formula kojom se izriče kazna onima koji bi sprečavali izvršenje dispozicije teksta. U dijelu teksta clausulae finales (Ipsique partes mutuatum ac in dominys dictorum Castrorum ac possessionum...) štiti se učinak pravnog čina iz dispozicije. Tekst is-

prave završava koroboracijom (*Ad que premissa et premissorum singula partes predictae se inviolabiliter...*) u kojem se naglašava trajnost i svjedočanstvo isprave.

Završni dio isprave ili eshatokol započinje s dijelom u kojem se vjerodostojnost isprave osnažuje pečatom (*nostras priuilegiales pendentis Sigillo nostro consignatas...*) te datiranjem koje je podijeljeno u dva dijela: pisca pravnog čina (*Datum per manus honorabilis viri domini Valentini lectoris...*) i vrijeme kada je napisana isprava, tj. u petak, poslije svetkovine Tijela Kristovog (*feria quinta proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi...*) i to godine 1429. (*Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo vigesimo Nono*). Eshatokol i čitava isprava završavaju potpisima onih koji su sudjelovali u sklapanju isprave (*honorabilibus viris dominis Mathia Cantore, Andrea Custode, magistris Eberhardo, Paulo, Kyliano, Jacobo, Stephano, Thoma, Johanne...*) i mjestom sklapanja isprave (*in dei ecclesia predicta Regi Jupiter famulantibus sempiterno*).

Napomene

- ¹ Magyar orszagos leveltar Budapest (Mađarski državni arhiv u Budimpešti); (Nagy Imre) *Codex diplomaticus patrius* (Hazai akmanytar), Budapest, 1876., br. 406., str. 449.-451.
- ² Ivan Balta, *Diplomatička analiza latinskih isprava bosanskog bana Tvrtka*, Zbornik radova broj 2., Filozofski fakultet Tuzla, 2000., str. 85.-95. Ivan Balta, *Diplomatička analiza latinskih isprava bosanskog bana Stjepana II Kotromanića*, Hercegovina, br. 13.-14., Mostar, 2001., str. 7.-22.
- ³ Hamdija Kreševljaković, *Naše starine I.*, Sarajevo, 1953., str. 22.; Omer Hamzić, *Odabrani historijski zapisi o starom gradu Sokolu kod Gračanice*, Gračanički glasnik, br. 11., Gračanica, 2001., str. 93.-102.
- ⁴ Marko Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, Sarajevo, 1957., str. 115. i 43.

- ⁵ Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Svjetlost, Sarajevo, 1982., str. 173.
- ⁶ Đuro Mazalić, *Gdje je ležao grad Glaž?, Tešanj I*, Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo, 1953., str. 289.-302.
- ⁷ Đuro Basler, *Stari gradovi u Majevidi i Trebovcu, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, knjiga IX, Muzej istočne Bosne, Tuzla, 1972., str. 57.-64.
- ⁸ Salih Kulenović, *Etnografska istraživanja u selu Sokolu kod Gračanice, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, knjiga XI, Tuzla, 1975., str. 87.-107.
- ⁹ Salih Jalimam, *Srednjovjekovni grad Vranduk*, Zbornik radova broj 2., Filozofski fakultet Tuzla, 2000., str. 103.-115. Salih Jalimam, *Srednjovjekovni grad Sokol (prilozi za studiju)*, Gračanički glasnik, XI., Gračanica, 2000., str. 60.-66.
- ¹⁰ *Codex diplomaticus patrius* (Hazai akmanytar), vol. VI., Budapest, 1876., str. 449.-451. Državni arhiv u Dubrovniku, *Acta Consilii Rogatorum*, vol. V., VI., VII. i VIII.
- ¹¹ H. Grotefend, *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, Schwerin, 1909., Hannover, 1922. Adriano Cappelli, *Cronologia, Cronografia e calendario perpetuo*, Milano, 1929. H. Lietzmann, *Zeitrechnung der römischen Kaiserzeit, des Mittelalters und der Neuzeit für die Jahre 1-2000 nach Christus*, Sammlung Götschen, Berlin-Leipzig, 1934. Jakov Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Školska knjiga, Zagreb, 1985., str. 213.
- ¹² Stjepan Antoljak, *Pomoćne istorijske nauke*, Kraljevo, 1971., str. 103. (hronologija)
- ¹³ Ivan Balta, *Pregled pomoćnih povijesnih znanosti*, Matica hrvatska, Osijek, 2000., str. 79.-89. (hronologija)
- ¹⁴ Grotefendove i Lietzmannove kronološke tablice, te uskršne tablice objavljene u knjizi: Jakov Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb, 1987.
- ¹⁵ *Latinska isprava* (2. juna) 1429. godine je prema Nagy Imre (Budapest, 1876.) bila vlasništvo grofa Raussy, podbana u Kolozsváru u Erdelju (danas: Cluj - Napolca u Rumuniji)
- ¹⁶ Prijevod fra Petra Pavića.
- ¹⁷ Prijevod nastavnika dr. sc. Ivan Balta
- ¹⁸ *Diplomatička analiza isprave* dr. sc. Ivan Balta.